

Cocaïne

*Een strategische blik op de dynamiek
van de internationale drugsmarkt*

Inhoud

Voorwoord	4
1. Cocaïneconsumptie	6
2. Cocateelt en cocaïneproductie	10
Productie in Europa: <i>niet nieuw, wel zorgwekkend</i>	13
3. Onderscheppingen	15
4. Smokkelroutes	18
5. Grote spelers, opvallende rollen	24
6. Van toegevoegde waarde	26
Bronnen	28

Colofon

Cocaïne | Een strategische blik op de dynamiek van de internationale drugsmarkt.

Strategisch Kenniscentrum Georganiseerde Ondernijnde Criminaliteit
Vlissingen, 2024

Bekijk hier ook onze andere producten

Voorwoord

In onze samenleving wordt door criminele netwerken misbruik gemaakt van legale bedrijven, diensten en infrastructuur. Deze ondermijning door georganiseerde criminaliteit laat ontwikkelingen zien op onder andere de internationale drugsmarkten die razendsnel gaan. Zo is er al jaren een toename van de teelt en productie van cocaïne in Zuid-Amerika, de productie en onderscheppingen in Europa en de verplaatsende en groeiend aantal handelsroutes zoals via West-Afrika.

Deze eerste strategische blik van het Strategisch Kenniscentrum Ondermijning (SKC) heeft tot doel de dynamiek weer te geven van de internationale cocaïnemarkt. Het vormt tevens een aanvulling op de Trans-Atlantische Corridor-studie (SKC, 2022) en het TAC jaaroverzicht 2023/2024. Aan de hand van enkele kengetallen rond de activiteiten en effecten van de cocaïnehandel via buurlanden, met name Brazilië en Ecuador, en van de cocaïneproductielanden Colombia, Peru

en Bolivia wordt meer zicht op de laatste ontwikkelingen verkregen.

De illegale handelsketen van cocaïne is voor Nederland per definitie trans-Atlantisch. Cocaïne wordt geproduceerd in Zuid-Amerika en bereikt Nederland en andere delen van Europa via diverse smokkelwegen, via luchtvervoer maar de laatste jaren steeds meer en in grotere hoeveelheden via zeevervoer.

Niet langer de Verenigde Staten maar Europa lijkt tegenwoordig de meest lucratieve markt voor cocaïne. In Europa is sprake van een groeiende consumptiemarkt en de prijzen liggen hoger dan in de VS, het land dat decennialang de grootste en meest lucratieve afzetmarkt was. Alarmerend is de constatering dat in 2024 Nederland tot de koplopers van cocaïnegebruik binnen Europa behoort.

Criminele samenwerkingsverbanden zijn doorgaans vermogend, creatief en flexibel en ervaren

geen beperkingen door wet- en regelgeving. Dit geldt zeker voor bestendige criminele organisaties die in Latijns-Amerika soms al tientallen jaren bestaan, en in Europa zelfs al meer dan honderd jaar, zoals in het geval van Italiaanse maffia-organisaties. Criminele organisaties hebben een lange-termijnstrategie en sommigen zijn in staat te werken via diverse havens, landen en zelfs continenten.

We hopen dat de lezer dankzij het overzicht van deze publicatie ook komt tot meer inzicht van de complexe problematiek op de internationale cocaïnemarkt.

Directeur Strategisch Kenniscentrum
Ondermijning door georganiseerde Criminaliteit

1. Cocaineconsumptie

De vraagzijde

De VS en EU zijn de voornaamste afzetmarkten van cocaïne. De prevalentiecijfers op beide continenten zijn enigszins vergelijkbaar. Terwijl de Europese cocaïnemarkt expandeert, lijkt die van de VS te krimpen (UNODC 2024a: 21). De 'opioïde crisis' zou hier de belangrijkste oorzaak van zijn. Vakblad The Lancet (2022: e195) noemt het de grootste openbare gezondheidsramp in de VS en Canada.¹

Bij de Europese prevalentiecijfers valt op dat de hoogste gebruiksniveaus van cocaïne worden gemeten in de rijkere Europese landen, zoals Nederland, Ierland en Scandinavische landen. In het armere Oost-Europa ligt het cocaïne-gebruik een stuk lager (zie EUDA, 2024: 61).

¹ Het Europees Drugsrapport 2024 roept op tot waakzaamheid om een mogelijke opioïden crisis in Europa de baas te kunnen. Verminderde beschikbaarheid van heroïne, doordat de Taliban de opiumproductie in Afghanistan heeft verboden, zou kunnen resulteren in een groter gebruik van synthetische opioïden. Een ander aannemelijk scenario - op basis van eerdere schokken in de heroïne markt - is dat gebruikers grijpen naar andere stimulerende middelen, zoals cocaïne. In dit licht wordt het toenemende gebruik van cocaïne en crack in het bijzonder, als zorgwekkend gezien (EUDA, 2024: 102, 103).

Wist je dat ...

- Cocaïne na cannabis de meest gebruikte illegale drug is in Europa (EUDA 2024) en Nederland behoort tot de koplopers van cocaïne-gebruik;
- Het laatste jaar gebruik in Nederland het hoogst is onder mannen, 18-29 jarigen, hoogopgeleiden en volwassenen met een Nederlandse of Europese herkomst, en volwassenen in (zeer) stedelijke gebieden (Nationale Drugsmonitor 2024);
- En het laatste jaar gebruik onder werkenden hoger is dan onder niet-werkenden (Nationale Drugsmonitor 2024);
- In Nederland vooral snuifcokes wordt gebruikt. Het crackgebruik in Europa en in Nederland is laag, maar lijkt toe te nemen onder gemarginaliseerde groepen drugsgebruikers (Vermeulen e.a. 2024: 28).

Prevalenticijfers geven aan in welke mate roesmiddelen (legaal of illegaal worden gebruikt binnen bepaalde leeftijdsgroepen. Doorgaans zijn deze cijfers gebaseerd op enquêtes.

Cocainegebruikers

De meeste cocainegebruikers hebben een middenklasse achtergrond en zijn verder niet-deviant (Cohen 1994).

Crack gebruikers

Crack is een rook- of injecteerbare cocaïne. Het wordt vooral gebruikt onder sociaal gemarginaliseerde groepen en in scènes van verslaafde daklozen. Het gebruik van crack is moeilijker te beheersen.

Nederlandse prevalentiecijfers t.o.v. de top 4 van Europese landen

Bron: EUDA 2024 (enquêtes in diverse landen, verzameld door EUDA)

Land	Ooit gebruikt (%)	Laatste jaar gebruikt (%)	Laatste maand gebruikt (%)		
1 Denemarken	11,5%	1 Nederland	5,5%	1 Nederland	2,3%
2 Nederland	10,9%	2 Ierland	4,8%	2 Spanje	1,8%
3 Spanje	10,7%	3 Den./Noor.	4,2%	3 Kroatië	1,7%
4 Ierland	10,6%	4 Kroatië	3,9%	4 Ier./Den.	1,5%

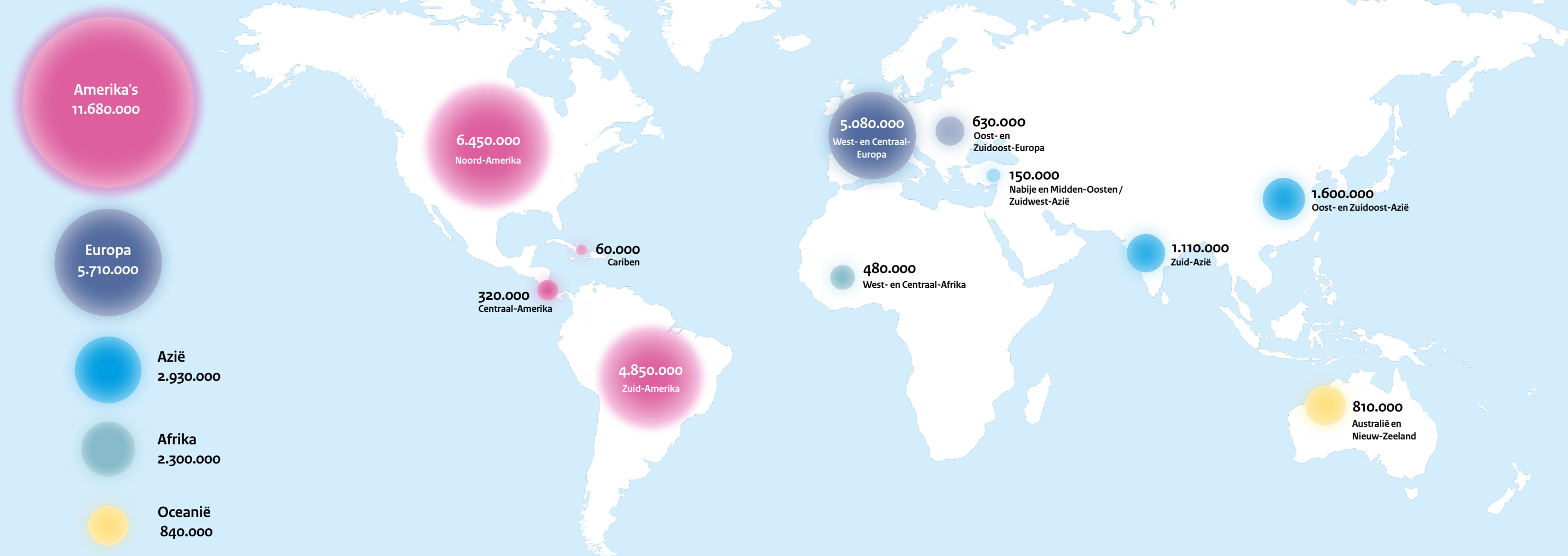
Land	Ooit gebruikt (%)	Laatste jaar gebruikt (%)	Laatste maand gebruikt (%)		
1 Spanje	12%	1 Nederland	3%*	1 Spanje	1,4%
2 Denemarken	9,4%	2 Spanje	2,4%	2 Nederland	1,2%
3 Ierland	8,3%	3 Ierland	2,4%	3 Letland	1,1%
4 Nederland	7,8%	4 Den./Noor.	2,1%	4 Kroatië	0,9%

Mondiaal gezien behoort Nederland tot de koplopers van cocaïnegebruik, als wordt gekeken naar laatste jaar prevalentie (UNODC 2023:94)

* Volgens Trimbos zou het percentage over hetzelfde jaar 2,2% zijn.

Geschat aantal mensen dat het afgelopen jaar cocaïne heeft gebruikt, per subregio, 2022

2. Cocateelt en cocaïneproductie

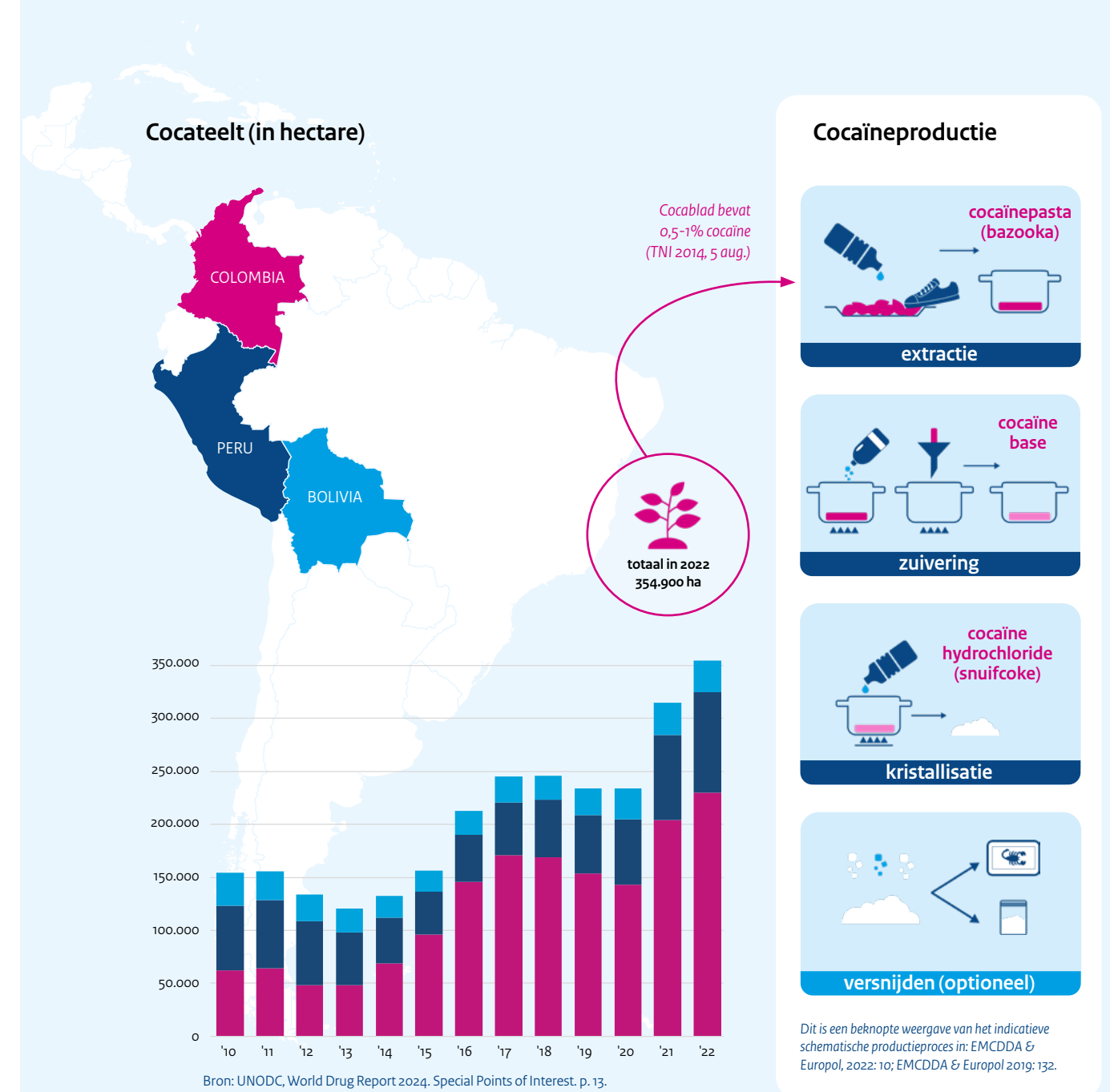
Bolivia, Peru en Colombia gelden al enkele decennia als de drie (voornaamste) cocaïneproducerende landen. Tot de jaren '80 vond de cocateelt vooral plaats in Bolivia en Peru. Colombia specialiseerde zich in de verwerking van coca tot cocaïne (productie) en de export, met name richting de VS. Sinds de jaren '80 breidde ook de cocateelt in Colombia sterk uit. Zodanig, dat het land tegenwoordig veruit de grootste teler én producent is ter wereld (UNODC 2006: 108).

In tien jaar tijd - tussen 2013 en 2022 - is de geschatte cocaïneproductie grofweg verdrievoudigd: van 902 tot 2.757 ton. En de productie blijft stijgen.

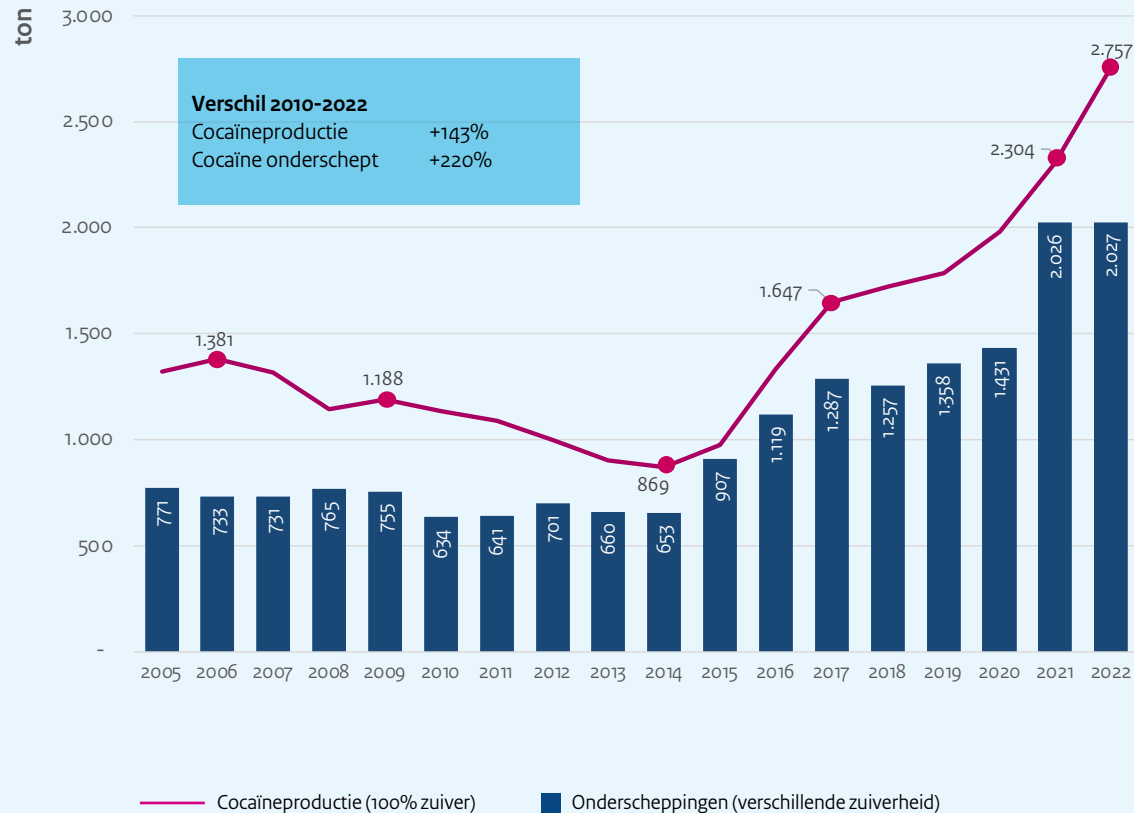
Er is feitelijk sprake van forse overproductie van cocaïne om aan de vraag te kunnen voldoen is, want een groot deel van de geproduceerde cocaïne wordt ergens in de illegale handelsketen onderschept (zie figuur p. 12). Hoewel het aantal onderscheppingen eveneens sterk stijgt, is er toch meer cocaïne op de markt dan voorheen.

Wist u dat ...

- Zo'n 2/3 van de cocaïne in Colombia geproduceerd wordt;
- Het overgrote deel van de Colombiaanse cocaïne bestemd is voor de cocaïnemarkt in de VS (UNODC 2023: 53);
- Peruaanse en Boliviaanse cocaïne verhoudingsgewijs vaker bestemd is voor de Europese markt (UNODC 2023: 52);
- Cocaïne op de Europese markt desalniettemin voor 67% getraceerd kan worden tot Colombia, 27% tot Peru en 5% tot Bolivia (volgens CSIS 2023, 19 sept.);
- Er ook productie plaatsvindt in Europa. Het gaat dan gepaard met geraffineerde smokkelmethodes, waarbij de laatste fase(s) van het productieproces in Europese labs plaatsvindt (EMCDDA & Europol 2022; UNODC 2023; Vermeulen e.a. 2024).

Cocaïneproductie en onderscheppingen

Bron: UNODC, World Drug Report 2024

Productie in Europa: niet nieuw, wel zorgwekkend

Hoewel het overgrote deel van de cocaïne nog altijd in Colombia, Peru en Bolivia wordt geproduceerd, vindt het productieproces ook verspreid langs de smokkelroute plaats: in andere landen in Zuid-Amerika en ook in Europa (bijv. EMCDDA & Europol, 2019: 132). In plaats van in blokken tussen deklading, wordt de cocaïne dan verwerkt in, of chemisch verbonden aan dragermaterialen gesmokkeld.¹ Zeker de laatste methode blijkt bijzonder lastig te traceren (Vermeulen e.a. 2024: 96). Eenmaal op de productieplaats moet de cocaïne middels een complex chemisch proces (weer) uit het dragermateriaal gehaald en omgezet worden naar cocaïne-poeder (hydrochloride). Hoewel de methode al enkele decennia wordt toegepast, lijken smokkelaars de laatste jaren steeds geraffineerder te werk te gaan en de methode vaker toe te passen (UNODC 2023: 30). In Nederland werden sinds 2020 gemiddeld zo'n 20 cocaïneproductieplaatsten per jaar opgerold.²

¹ Dit kan van alles zijn, van vloeistoffen tot kunststoffen, van kolen tot bijenwas, textiel, karton en soja.

² Voor extractie, versnijden en/of persen van blokken. In 2023 werden er in Nederland en België iets minder opgerold, in Spanje juist weer meer. Het lijkt er vooralsnog niet op dat de methode als zodanig minder wordt toegepast in Europa (Vermeulen e.a. 2024: 96).

Wist u dat ...

- De productielocaties hier worden gebouwd volgens technische tekeningen uit Zuid-Amerika. Nederlandse misdaadgroeperingen regelen de chemicaliën, apparatuur en vakkundige lokale medewerkers voor de bouw van de labs (Nederlandse politie in: UNODC 2023: 30);
- Het chemische omkeerproces (vaak) wordt uitbesteed aan Colombiaanse chemische experts (UNODC, 2023: 30). Om chemische verbindingen terug te draaien, moet je weten hoe deze tot stand zijn gekomen (je hebt 'de sleutel' nodig).
- De twee grootste cocaïne labs in Nederland een productiecapaciteit hadden van 100-200kg (in Nijveen, 2020) en enkele 10-tallen tot 100kg (in Overdinkel, 2023) cocaïne per dag (Oost.nl 2023, 13 december). Kleine(re), maar zeer brandgevaarlijke cocaïneproductielocaties zijn ook gevonden in (appartementen) in stedelijk gebied, met name in Zuid-Holland (Vermeulen e.a. 2024: 94, 97).

Opvallende onderscheppingen in 2024 met bestemming 'Lage Landen'

Bron: SKC (media-analyse)

2.400kg in Colombia, bestemming Vlissingen, tussen bananen.
962kg in Colombia, bestemming Nederland, verwerkt in koeienhuiden.

8.800kg grootste vangst ooit in Bolivia. Geïmpregneerd in hout, met waarschijnlijk Nederland als bestemming.

1.000kg op luchthaven in Paraguay, tussen (zet)meel, bestemming Nederland
4.000kg historisch record Paraguay, tussen suiker, bestemming Antwerpen.

250kg in Nederland, tussen fruit uit Chili.
2.188kg in Nederland, tussen soja (bulk) uit Brazilië.

10.000kg in Antwerpen (nov. 2023), tussen soja-meel (bulk), op schip uit Sierra Leone.

3. Onderscheppingen

De Noordzeehavens

Toegang tot de grote Europese markt verloopt vooral via maritieme smokkel, waarbij de havens aan de Noordzee nog steeds de belangrijkste zijn (UNODC 2024: 20). Dit neemt overigens niet weg dat de smokkel via luchthavens vrij structureel doorgaat en wellicht groter en professioneler wordt.

Grote onderscheppingen *upstream* bevestigen de aantrekkelijkheid en het belang van de Noordzee-havens. Met name overslaghavens als Antwerpen¹, Vlissingen, Rotterdam en Hamburg² blijken kwetsbaar voor grootschalige industriële smokkel (UNODC 2024: 20). Net als bij legale goederen is de cocaïne die in de overslaghavens binnenkomt bestemd voor heel Europa.

De staafdiagram hiernaast laat zien hoeveel cocaïne er de afgelopen vijf jaar in Nederland in beslag werd genomen. Jarenlang zat er een

stijgende lijn in. Voor Nederland was 2021 een piekjaar, waarna de hoeveelheid in beslag genomen cocaïne is gedaald. Wereldwijd blijft de hoeveelheid onderschepte cocaïne onverminderd hoog.

Vlissingen

Het leeuwendeel van de Nederlandse onderscheppingen vond plaats in de Rotterdamse haven, maar Vlissingen - *Nederlands tweede overslaghaven en Europa's grootste bananen-invoerhaven*³ - neemt toe in belang. Na een record-hoeveelheid onderschepte cocaïne in 2023⁴ werd er dit jaar (tot oktober) bijna evenveel onderschept als in Rotterdam. Ook het geweld nam er toe. In 2024 werd Vlissingen in negen maanden negen keer opgeschrikt door schietpartijen. Het hoofd van de Rotterdamse zeehavenpolitie kijkt er niet van op. Iets vergelijkbaars gebeurde al langer in Rotterdam (PZC 2024, 19 oktober).

¹ Volgens diverse media-bronnen staat de Antwerpse haven eerder onder controle van Nederlandse dan Belgische criminele groeperingen.

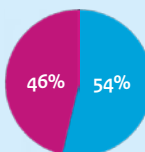
² De grootste vangst ooit in Europa vond in 2021 plaats in de Hamburgse haven. Het was een vangst van 16.000kg cocaïne bestemd voor Nederland. De (Peruaanse) cocaïne zat verstopt in 1.728 blikken plamuur uit Paraguay (OM 2021, 24 februari; Rechtspraak.nl).

³ Europa is de grootste importeur van bananen ter wereld. Het gaat om zo'n 5,8 miljoen ton, waarvan 74% uit Latijns-Amerika afkomstig is (Europese Commissie z.d.).

⁴ In april 2024 bracht de Zeehavenpolitie naar buiten dat er waarschijnlijk zo'n 50% (6.300kg) meer cocaïne was onderschept dan de aanvankelijk aangenomen 11.566kg (RTL 2024, 1 april).

Hoeveelheid inbeslaggenomen kg cocaïne in Nederland

(bron: Douane)

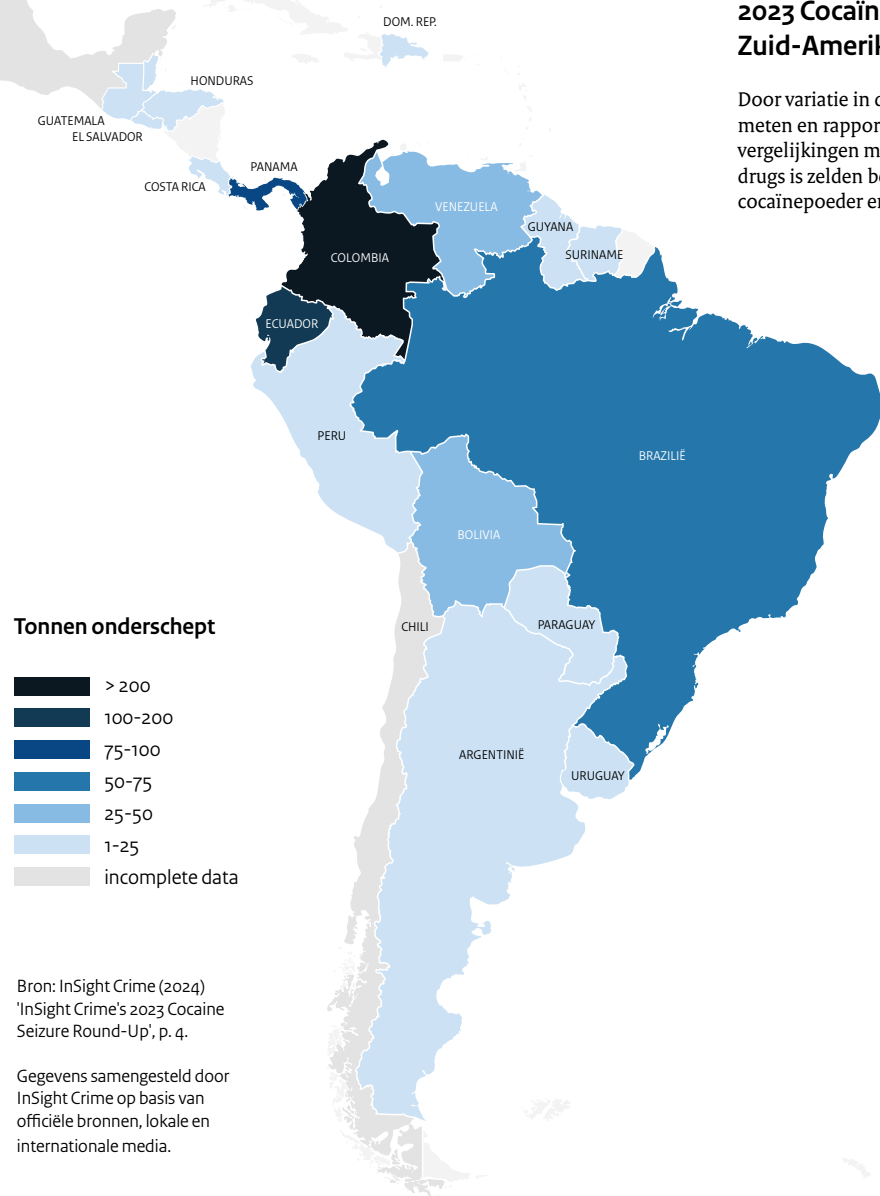

Rotterdam: 7.514kg
Vlissingen: 6.475kg
jan-okt 2024

2023 Cocaine-onderscheppingen Zuid-Amerika en de Caraïben

Door variatie in de manier waarop landen gegevens meten en rapporteren, kunnen nationale vergelijkingen moeilijk zijn. De zuiverheid van drugs is zelden bekend en sommige landen nemen cocaïnepoeder en cocaïnebase op in hun gegevens.

Bron: InSight Crime (2024)
'InSight Crime's 2023 Cocaine Seizure Round-Up', p. 4.

Gegevens samengesteld door InSight Crime op basis van officiële bronnen, lokale en internationale media.

Onderscheppingen upstream

Een groot deel van de cocaïne wordt ergens langs de illegale handelsketen onderschept, met name dichtbij de bron in Zuid-Amerika. De kaart hiernaast toont een verdeling van de onderscheppingen in Zuid-Amerika in 2023.

Colombia

Wat weinig mensen weten, is dat grootproducent Colombia al jaren ook het land is dat met afstand de meeste cocaïne onderschept. Smokkelaars komen het land steeds lastiger uit via de noord- en westkust. Naast de eerder genoemde geraffineerdere smokkelmethoden en spreiding van het productieproces, vind er ook spreiding van smokkelroutes plaats. Cocaïne verlaat het land steeds vaker via de binnenlanden, waarbij niet-producerende buurlanden als Ecuador en Brazilië zich hebben ontwikkeld tot belangrijke transitolanden (UNODC 2023: 145).

Ecuador

Ecuador ligt aantrekkelijk tussen de twee grote productielanden Colombia en Peru in. Het land neemt 32% van de Latijns-Amerikaanse bananen-export voor rekening (FAO 2023). Bananen zijn een geliefde deklading bij cocaïne-transporten.

Brazilië

Al in 2016 wees het Europese Drugsagentschap EMCDDA (tegenwoordig EUDA) op het toenemende belang van Brazilië als transitoland voor cocaïne richting Europa (en tegenwoordig ook Afrika en Azië). Deze landbouw- en industrie-grootmacht beschikt over 7.000km grens met de drie grootste cocaïneproducenten en heeft een kustlijn van 8.000km met meerdere drukke zeehavens, van waaruit cocaïne eenvoudig meelift op de legale goederenstromen naar Europa. **Santos**, in Sao Paulo, zou inmiddels zijn uitgegroeid tot grootste cocaïne-exporthaven ter wereld (Gazeta do povo 2023, 21 maart). Daarnaast zijn er ook containerhavens aan de Amazonerivier, zoals **Manaus**, een beruchte smokkelhub waar twee grote rivieren uit Colombia samenkomen met de Amazonerivier.⁵

Panama

Ook Panama heeft hoge onderscheppingscijfers. Het land heeft echter (net als Costa Rica en het Caribisch gebied) een veel langere geschiedenis als transitoland voor de cocaïnesmokkel richting Europa (Zie ook SKC 2023).

⁵ Brazilië herbergt het grootste deel van de Amazone, waar naast drugscriminelen vele andere soorten (ecologische) criminaliteit plaatsvinden. Van oudsher is er bijvoorbeeld veel overlap tussen cocaïnesmokkel en illegale houtkap. (Publica 2021, 16 aug). De Amazonerivier is tot maar liefst 1.500km stroomopwaarts navigeerbaar voor zeeschepen.

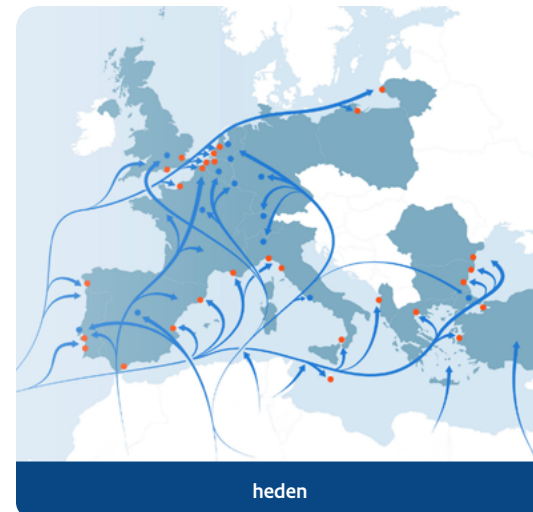
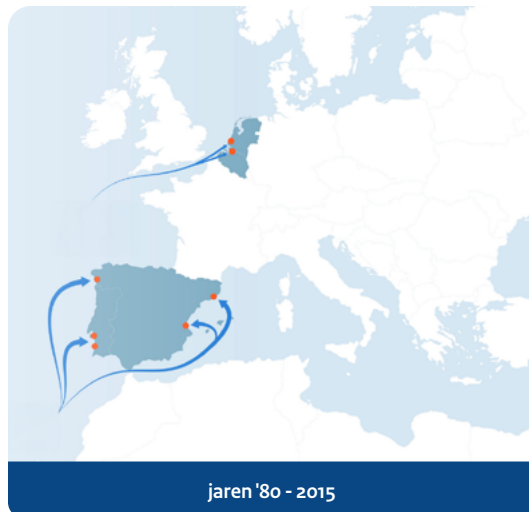
4. Smokkelroutes

In de regel gelden onderscheppingscijfers vooral als goede indicator van handhavingsinspanningen. Nu een steeds groter deel van de illegale cocaïneproductie wordt onderschept (zie figuur op p. 12), worden de cijfers ook een betere indicator van trends in de daadwerkelijke illegale handel. Werpen we een globale blik op de onderscheppingen, dan lijken smokkelorganisaties - *in reactie op overheidsinspanningen* - doorlopend aan risicospreiding te doen (zie ook SKC 2023). We bespreken hier enkele recente ontwikkelingen op de routes.

Risicospreiding in Europa

Begin jaren '20 groeiden België en Nederland het Iberisch schiereiland voorbij als epicentrum van de cocaïnesmokkel richting Europa (UNODC 2023: 151).¹ Hoewel er de laatste jaren vele extra punten van binnenkomst zijn bijgekomen, lijken de Lage Landen nog niet aan logistiek belang te hebben ingeboet.

¹ Wat niet wegneemt dat Spanje en Portugal aantrekkelijk blijven voor de cocaïnehandel. Galicië is een belangrijk smokkelgebied met een historie die teruggaat tot de Spaanse burgeroorlog (1936-1939).

De onderscheppingscijfers van de eerste helft van 2024 zetten echter wel aan tot nadenken. Deze lieten namelijk zowel in Nederland als België een sterke daling zien (zie staafdiagram op p. 14). Als de handhaving niet significant afnam zijn er drie hypothetische mogelijkheden:

1. De smokkel via deze havens is daadwerkelijk afgenomen en heeft zich (tijdelijk) verplaatst;
2. Smokkelaars hebben een andere techniek ingezet, die minder bekend of lastiger te traceren is;
3. Het smokkelnetwerk heeft een contrastrategie en slaagt erin handhaving te omzeilen of beïnvloeden.

Waar de Nederlandse Douane in de berichtgeving met name redeneert vanuit hypothese 1 (NOS 2024, 9 juli), kiezen de Belgen ervoor vooral een winstwaarschuwing af te geven. Uit de argumentatie van Yve Driessen, directeur van de Federale Gerechtelijke Politie, kunnen we opmaken dat hij een scenario, waarin bovenstaande hypothesen gecombineerd plaatsvinden, het meest realistisch acht. In een interview in De Standaard (2024, 17 juli) wijst hij er op dat niet zozeer het aantal onderscheppingen is gedaald, maar de volumes minder groot zijn geworden. Ook heeft de spreiding van routes en vertrekpunten in

Latijns-Amerika het complexer gemaakt om in te schatten welke containers zeker gecontroleerd moeten worden. Daarnaast geven informanten uit het criminele milieu aan meer te werken met chemische mengsels om cocaïne te vervoeren. En dat is, zoals we eerder zagen, lastiger te traceren. Doordat de partijen kleiner worden, zo redeneren de Belgen, ligt het bovendien voor de hand dat criminelen vaker werken met insiders (in plaats van uithalers): "mensen die op de kades werken en met een busje een lading van 50kg naar buiten brengen". Een ander belangrijk argument om een winstwaarschuwing te geven, is dat de prijs van een gram cocaïne gelijk is gebleven en er nog altijd veel sporen van cocaïne worden aangetroffen in het afvalwater.

InSight Crime (2024, 17 juli) verwacht dat de Lage Landen, ondanks de dalende onderscheppingscijfers, belangrijke punten van binnenkomst blijven.²

² Zo blijkt bijvoorbeeld uit de onderschepping van 4 ton cocaïne in Paraguay, met bestemming Antwerpen op 15 juli 2024. Patronen van diversificatie (havens en nieuwe transitopunten) worden zowel waargenomen in Europa als Zuid-Amerika en Afrika. Smokkelaars gebruiken "contra-intuïtieve routes die op korte termijn minder risico's opleveren als ze geconfronteerd worden met verhoogde beveiliging op punten waar ze 't liefst binnenkomen", aldus Anna Sergi, professor criminologie aan de Universiteit van Essex, tegen InSight Crime.

Risico spreiding in Latijns-Amerika

In het overzicht *Opvallende onderscheppingen in 2024 met bestemming 'Lage Landen'* (p. 14) schemerden recente ontwikkelingen op de trans-Atlantische cocaïne-routes al door, met als belangrijkste conclusie: cocaïne kan tegenwoordig uit vrijwel elk land in Zuid-Amerika¹ afkomstig zijn.

¹ En zelfs Noord-Amerika, getuige de bijna 20 ton cocaïne die in 2019 werd onderschept in Philadelphia met bestemming Rotterdam. Het was de grootste vangst ooit door de Amerikaanse kustwacht (Wall Street Journal 2019, 24 juli).

Verliet cocaïne het Zuid-Amerikaanse continent in de jaren '80 (van Escobar) nog vrijwel uitsluitend via de noordzijde, in de jaren '90 (van het Calikartel) kwam daar de westzijde bij. De afgelopen tien jaar stond in het teken van de oostkust, met Brazilië als voornaamste (nieuwe) vertrekland. Het zijn ook vooral de Braziliaanse groeperingen die de smokkel via andere landen in Zuid-Amerika hebben bewerkstelligd. Het land grenst aan alle Zuid-Amerikaanse landen behalve Chili en Ecuador.

Paraguay

UNODC beschouwt de zuidelijke route, zoals via de Paraguay-rivier naar het zuiden van Brazilië, tegenwoordig als de belangrijkste route naar Europa (UNODC 2023: 20). Inmiddels komt cocaïne ook in grote hoeveelheden uit *land locked* Paraguay zelf.²

Bolivia

Ook Bolivia heeft een toenemende rol in de internationale cocaïnehandel. Stond het eerder alleen bekend om de cocateelt³, tegenwoordig vindt er ook in toenemende mate productie plaats. Daarnaast is Bolivia een belangrijk transitland geworden voor Peruaanse cocaïne, die via Bolivia en/of Paraguay naar Brazilië gaat. Het zijn de Braziliaanse organisaties die in Bolivia aan de touwtjes lijken te trekken. Op het strategisch gelegen Santa Cruz, dat grenst aan het Amazonewoud, zouden Braziliaanse organisaties elkaar beconcurreren om de aanvoerroutes (Insight Crime 2022, 10 februari; Insight Crime 2022, 25 oktober).

² De grootste cocaïne-onderschepping ooit in Europa (in 2021 in Hamburg) kwam uit Paraguay en had een Nederlandse bestemming (OM 2021, 24 februari). In 2023 zette het land een persoonlijk record, met een vangst van 4.000kg dat op weg was naar Antwerpen.

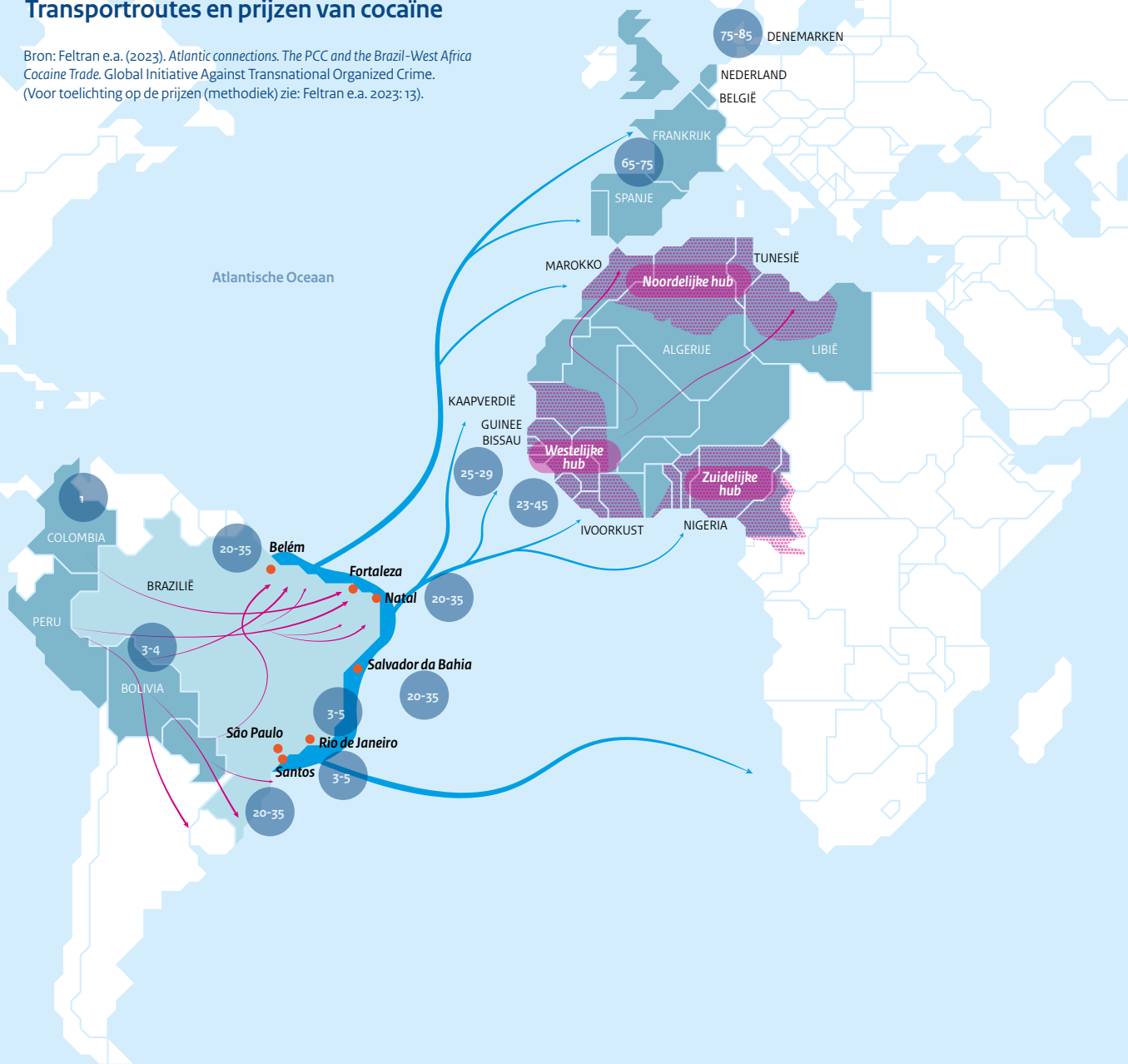
³ Op 22.000ha vindt de teelt legaal plaats. Met name in de Boliviaanse Amazone vindt ook illegale teelt plaats.

Wist u dat ...

- De Braziliaanse criminele organisatie PCC - *de grootste van heel Latijns-Amerika* - de samenwerking is aangegaan met de Calabrese Ndrangheta - *de grootste criminele organisatie van Europa* (Financial Times 2022, 27 februari);
- PCC (en ook CV - *de tweede criminele organisatie van Brazilië*) samenwerkt met No Limit Soldiers, een bende uit Curaçao en Nederland;
- No Limit Soldiers de Ndrangheta lijkt te vertegenwoordigen in Brazilië;
- Er via deze Braziliaans-Curaçaose samenwerking cocaïne wordt gesmokkeld uit Peru en Bolivia naar Europese landen (Policia Federal 2022, 30 november);
- De Braziliaanse Federale Politie een tweejarige operatie uitvoerde op No Limit Soldiers, Operatie Brutium, waaraan diverse landen meewerkten (Nederland deed naar het lijkt niet mee) (Diário Campineiro 2022, 15 februari).

Transportroutes en prijzen van cocaïne

Bron: Feltran e.a. (2023). *Atlantic connections. The PCC and the Brazil-West Africa Cocaine Trade*. Global Initiative Against Transnational Organized Crime. (Voor toelichting op de prijzen (methodiek) zie: Feltran e.a. 2023: 13).

Risico spreading via West-Afrika

Al decennia lang wordt er cocaïne gesmokkeld via Afrika naar Europa, maar dit was vooral kleinschalig, zoals met bolletjesslikkers. Sinds enkele jaren vindt er ook grootschalige cocaïnesmokkel plaats via (vooral West-) Afrika. West-Afrika lijkt een steeds belangrijker tussenstation te worden voor de cocaïnesmokkel richting Europa.

Op deze route hebben de Braziliaanse organisaties een comparatief voordeel ten opzichte van andere Latijns-Amerikaanse groeperingen. Geografisch, door de nabijheid via de Atlantische Oceaan, maar ook door linguïstische affiniteit en gebruik te maken van de lusofone connectie in delen van Afrika⁴.

Op de kaart hiernaast zijn de West-Afrikaanse hubs in kaart gebracht, alsmede de gramsprijs voor cocaïne-hydrochloride in 2023.

Wist u dat ...

- Guinee Bissau wordt beschouwd als meest crimineel geïnfecteerde land in Afrika als het gaat om de illegale drugshandel (BBC 2020, 28 mei).¹ In september 2024 werd er nog 2,6 ton cocaïne aangetroffen in een vliegtuig uit Venezuela (BBC 2024, 9 september).

¹ Meer hierover leest u (binnenkort) in het transnationale ondermijningsbeeld Afrika, dat het SKC in 2025 uitbrengt.

⁴ Losophonia is de officiële naam voor het Portugeestalige Gemeenebest. Behalve in Portugal is Portugees de officiële taal of een van de officiële talen in onder andere Brazilië, Angola, Mozambique, Guinee Bissau en Kaapverdië, Papiaments, dat op Curaçao wordt gesproken is een creooltaal die ook vooral uit het Portugees is ontstaan. Mogelijk biedt dit ook voordelen in de samenwerking met de eerder genoemde Curaçaose bende No Limit Soldiers

5. Grote spelers, opvallende rollen

De grootschalige cocaïnehandel is de afgelopen tien jaar steeds meer in handen gevallen van grote, bestendige, transnationaal opererende organisaties met een lange bestaans-geschiedenis.⁵ Ze blijken ervaren, goed georganiseerd, hebben een strategie voor de omgang met autoriteiten (handhaving en beleid) en beschikken over een sterk adaptief vermogen, wat ook inhoudt dat ze verschillende havens kunnen 'bedienen'. Het lijkt geen twijfel dat deze grote organisaties graag gebruik maken van de Nederlandse (overslag)havens, infrastructuur en aanwezige technische kennis rond chemische drugs en -laboratoria.

Nemen we de dynamiek in de criminele samenwerking globaal in ogenschouw, dan vallen de volgende dingen op:

- De chemische expertise van Colombianen;
- De expansiedrift van Braziliaanse groeperingen, met name PCC, en het succes waarmee ze (Europese) allianties aangaan (Feltran e.a. 2023; Veja 2024, 29 juni);
- Mexicaanse groeperingen die zich dichterbij de bron vestigen om beter en goedkoper toegang te krijgen tot de groothandel⁶ (UNODC 2023: 14).
- De opmars van groeperingen uit de Balkan, die goede toegang tot de Europese markt en havens hebben (UNODC 2023);
- De logistieke rol van Nederland (en de sterke vertegenwoordiging van Nederlanders onder gearresteerde grote cocaïne handelaren)⁷.

⁶ Ook zij lijken zich meer op de Europese markt te gaan richten, nu de Noord-Amerikaanse slinkt.

⁷ Zowel in Europa (UNODC 2023 en figuur hiernaast) als in Latijns-Amerika, waar volgens InSight Crime (2024, 5 januari) sinds 2019 38 'senior European Drugtraffickers' zijn gearresteerd. De meeste waren Italianen, gevolgd door Nederlanders en op plaats drie smokkelaars uit de Balkan.

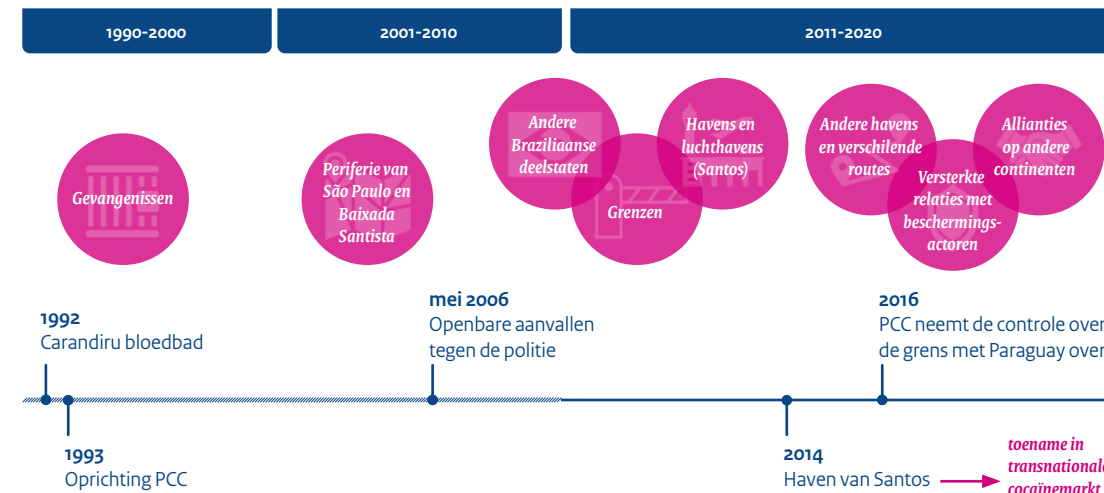
⁵ In 'Trans-Atlantische Corridor. Cocaïne' (SKC 2023) worden de organisaties uitgebreid besproken.

Uitbreiding van PCC

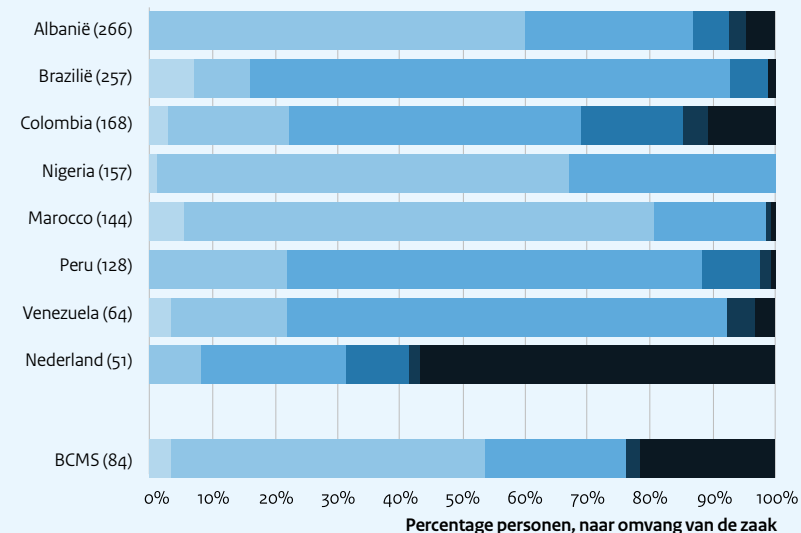
'Tijdperk van oorlogen' in de favela's van São Paulo om de meest lucratieve gebieden in de detailhandel in cocaïne.

PCC begint de detailhandel in cocaïne in de favela's te reguleren en hanteert een geweldsmonopolie. Geweld daalt drastisch.

PCC stapt in de internationale cocaïnehandel. Vooral aan de landsgrenzen, in havens en op luchthavens breidt de invloed van PCC snel uit. Eerst in Brazilië zelf, later ook daarbuiten op strategische knooppunten in de handelsketen van cocaïne.

Bron: Feltran e.a. (2023: 6-11).

Verdeling van de meest voorkomende buitenlandse nationaliteiten van arrestanten in inbeslagnamezaken van cocaïne in Europese landen, naar omvang van de cocaïnevangst, 2018-2020

Legend for case volume categories:

- <10g
- 10g-1kg
- 1-10kg
- 10-25kg
- 25-100kg
- >100kg

Bron: UNODC Drugs Monitoring Platform. BCMS verwijst Bosnië en Herzegovina, Kroatië, Montenegro en Servië. (Voor een toelichting op de methodiek zie: UNODC & Europol 2021: 21).

6. Van toegevoegde waarde

Wist u dat ...

- De Europese cocaïnemarkt winstgevender is dan de Noord-Amerikaanse. De prijzen kunnen na de Atlantische oversteek eenvoudig stijgen tot het tien- of twintigvoudige (afhankelijk van de bronprijs en route). Een kg cocaïne kost in Europa gemiddeld rond de € 39.000 tegenover \$ 28.000 in de VS;
- Amerika fors meer uitgeeft aan 'supply side reduction' dan Europa (CSIS 2023).¹
- De cocaïne prijzen in Nederland gemiddeld lager zijn (en wat minder schommelen) dan in het Europese achterland. Geredeneerd vanuit het prijs-afstand criterium, is hier een logische verklaring voor: als centraal distributieland is er in Nederland meer aanbod dan in de periferie van de distributieketen.

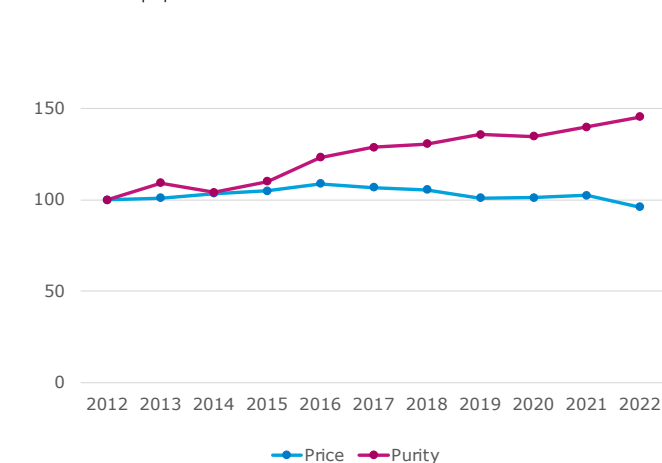
¹ 17,4 miljard dollar tegenover 3,4 miljard dollar.

De lucratieve Europese cocaïnemarkt trekt grote transnationaal opererende criminele groeperingen en netwerken aan. Zoals we hebben gezien is Nederland voor hen van grote toegevoegde waarde (onder andere vanwege de logistieke en kennisvoordelen).

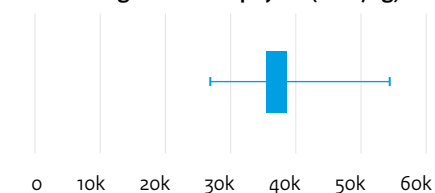
Hoewel de illegale economie zich maar lastig in cijfers laat uitdrukken, laat onderzoek van het CBS zien dat er gedurende de tussenstop in Nederland veel waarde wordt gecreëerd bij de cocaïnehandel. Deze waarde heeft vooral betrekking op de uitvoer. Hoewel er in ons land significant meer wordt verdiend aan de cocaïnehandel dan aan bijvoorbeeld de handel in synthetische drugs en cannabis, blijft er (volgens berekeningen van het CBS) onder de streep van alle drie drugssoorten ongeveer evenveel geld in de Nederlandse economie. In 2021 stroomde bijna 90% van de cocaïneverdiensten weg naar het buitenland: naar buitenlandse opdrachtgevers of Nederlandse opdrachtgevers die in het buitenland wonen (CBS 2024).

Cocaïne: indexed trends (2011 = 100)

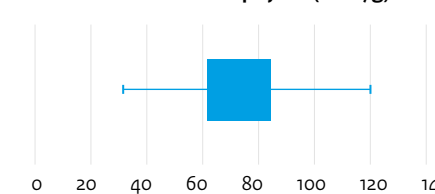
Bron: EUDA 2024: 67

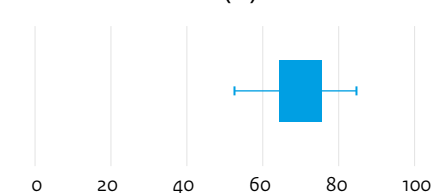
Cocaïne: groothandelprijzen (euro/kg) EU

Cocaïne: detailhandelprijzen (euro/g) EU

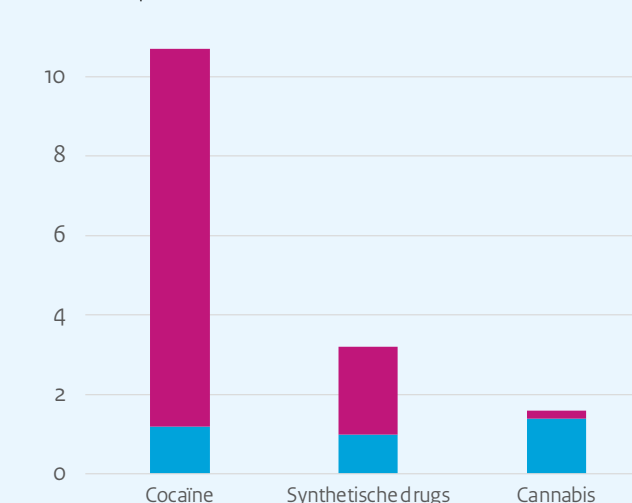
Cocaïne: zuiverheid (%) EU

Bron: EUDA 2024: 67

Verdiensten van de illegale (drugs)economie, verslagjaar 2021

Bron: CBS 2024

■ Binnen de landsgrenzen, buiten de Nederlandse economie (mld euro)

Bronnen

Agência Pública (2021, 16 aug.) 'A íntima relação entre cocaína e madeira ilegal na Amazônia', *APublica.org*. <https://apublica.org/2021/08/a-intima-relacao-entre-cocaina-e-madeira-ilegal-na-amazonia/>

BBC (2020, 28 mei). 'Cocaine and Guinea-Bissau: How Africa's 'narco-state' is trying to kick its habit'. *BBC*. <https://www.bbc.com/news/world-africa-52569130>

CBS (2024, 23 mei). 'De raming van illegale activiteiten in de nationale rekeningen'. *CBS*. <https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/de-nederlandse-economie/2024/de-raming-van-illegale-activiteiten-in-de-nationale-rekeningen?onepage=true>

Cohen, P., & Sas, A. (1994). Cocaine use in Amsterdam in non deviant subcultures. *Addiction Research*, 2(1), 71–94. <https://doi.org/10.3109/16066359409005547>

CSIS (2023, 19 september). 'Tracking transatlantic drug flows. Cocaine's Path from South America across the Caribbean to Europe', *Center for Strategic & International Studies*. <https://features.csis.org/tracking-transatlantic-drug-flows-cocaines-path-from-south-america-across-the-caribbean-to-europe/index.html>

De Standaard (2024, 17 juli). Interview Yve Driesen. Cocaine in shampoo en nieuwe routes: volgens chef van speurders wordt er niet minder, maar anders gesmokkeld. *Standaard.be*. https://www.standaard.be/cnt/dmf20240716_96709753

Diário Campineiro (2022, 15 fev). 'Megaoperação contra o tráfico internacional de drogas cumpre mandados na RMC'. *DiárioCampineiro*. <https://diariocampineiro.com.br/operacao-internacional-de-combate-ao-trafico-cumpr-mandados-em-caminas-e-sumare/>

EMCDDA (2016). *Cocaine trafficking to Europe*. https://www.euda.europa.eu/cocaine-trafficking-europe_en

EMCDDA & Europol (2022). *EU Drug Market: Cocaine - In depth analysis*. https://www.euda.europa.eu/sites/default/files/pdf/14571_en.pdf?747815

EUDA (2024). *European Drug Report 2024: Trends and Developments*. European Union Drugs Agency. <https://emcdda.europa.eu/publications/european-drug-report/2024>

Europese Commissie (z.d.). 'Bananas other than plantain'. *Directorate-General for Agriculture and Rural Development*. https://agriculture.ec.europa.eu/farming/crop-productions-and-plant-based-products/bananas-other-plantain_en

FAO (2024). Banana Market Review 2023. *Food and Agriculture Organization of the United Nations*. <https://openknowledge.fao.org/server/api/core/bitstreams/1085e3ed-0f37-4e7d-848d-cdfe203be158/content>

Feltran e.a. (2023). Atlantic connections. The PCC and the Brazil-West Africa Cocaine Trade. *Global Initiative Against Transnational Organized Crime*. <https://globalinitiative.net/wp-content/uploads/2023/08/Gabriel-Feltran-Isabela-Vianna-Pinho-and-Lucia-Bird-Atlantic-connections-The-PCC-and-the-Brazil%E2%80%93West-Africa-cocaine-trade-GI-TOC-August-2022.pdf>

Financial Times (2022, 27 feb.) 'How Brazil's largest crime syndicate built a global drug empire'. *Financial Times*. <https://www.ft.com/content/20fb5c77-bafi-45ab-a886-51cac68cfd4e>

Gazeta do Povo (2023, 21 maart). 'Maior ponto de exportação de drogas do planeta', diz Tarcísio sobre privatização do Porto de Santos. *Gazeta do Povo*. <https://www.gazetadopovo.com.br/sao-paulo/maior-ponto-de-drogas-do-planeta-diz-tarcisio-em-defesa-da-privatizacao-do-porto-de-santos/?ref=veja-tambem>

InSight Crime (2022, 10 februari). 'How Brazil's Gangs Took Their War to Santa Cruz, Bolivia'. *InSight Crime*. <https://insightcrime.org/news/brazil-gangs-took-their-war-santa-cruz-bolivia/>

InSight Crime (2022, 25 oktober). 'What Lies Behind Bolivia's Expanding Cocaine Trade?'. *InSight Crime*. <https://insightcrime.org/news/interview/what-lies-behind-bolivias-expanding-cocaine-trade/>

InSight Crime (2023). *InSight Crime's 2023 Cocaine Seizure Round-Up*. <https://insightcrime.org/wp-content/uploads/2023/08/InSight-Crimes-2023-Cocaine-Seizure-Round-Up-March-2024-v3.pdf>

InSight Crime (2024, 5 januari). 'GameChangers 2023: The Cocaine Flash-to-Bang in 2024'. *InSight Crime*. <https://insightcrime.org/news/gamechangers-2023-cocaine-flash-to-bang-2024/>

InSight Crime (2024, 2 mei). 'Drug Trafficking Creeps into Bolivia's Amazon National Parks'. *InSight Crime*. <https://insightcrime.org/investigations/drug-trafficking-creeps-into-bolivias-amazon-national-parks/>

InSight Crime (2024, 17 juli). 'What's Behind Falling Cocaine Seizures in the Netherlands and Belgium?'. *InSight Crime*. <https://insightcrime.org/news/cocaine-seizures-europe-netherlands-belgium/>

Nationale Drugsmonitor, editie 2024. Trimbos-instituut, Utrecht & WODC, Den Haag. <https://www.nationaledrugmonitor.nl/cocaine-gebruik-algemene-bevolking/#>

NOS (2024, 9 juli). 'Douane vindt in eerste helft van dit jaar minder cocaïne in Nederlandse havens'. *NOS Nieuws*. <https://nos.nl/artikel/2528106-douane-vindt-in-eerste-helft-van-dit-jaar-minder-cocaine-in-nederlandse-havens>

OM (2021, 24 februari). 'Recordvangsten: 23 ton cocaïne onderschept'. *Openbaar Ministerie, Nieuwsbericht*. <https://www.om.nl/actueel/nieuws/2021/02/24/recordvangsten-23-ton-cocaine-onderschept>

Oost (2023, 13 december). 'Cocaineschuur' Overdinkel een van de grotere ooit in ons land: miljoenenomzet per dag.' *Oost.nl* <https://www.oost.nl/nieuws/2292249/cocaineschuur-overdinkel-een-van-de-grotere-ooit-in-ons-land-miljoenenomzet-per-dag>

Polícia Federal (2022, 30 nov). 'PF deflagra operações TURFE e BRUTIUM contra o tráfico internacional de drogas no Rio de Janeiro.' *Ministério da Justiça e Segurança Pública*. <https://www.gov.br/pf/pt-br/assuntos/noticias/2022/02/pf-deflagra-operacoes-turfe-e-brutium-contra-o-trafico-internacional-no-rio-de-janeiro>

PZC (2023, 19 oktober). 'Hoofd Rotterdamse Zeehavenpolitie niet verbaasd over drugscriminaliteit in Vlissingen: 'We moeten niet doen of dit nieuw is'. *PZC*. <https://www.pzc.nl/vlissingen/hoofd-rotterdamse-zeehavenpolitie-niet-verbaasd-over-drugscriminaliteit-in-vlissingen-we-moeten-niet-doen-of-dit-nieuw-is-ac2c5916/?referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F>

Rechtbank Rotterdam 2 december 2021, *ECLI:NL:RBROT:2021:12009*. <https://uitspraken.rechtspraak.nl/details?id=ECLI:NL:RBROT:2021:12009>

RTL Nieuws (1 april 2024). 'Veel meer cocainemokkel dan gedacht in haven Vlissingen'. *RTL Nieuws*. <https://www.rtl.nl/nieuws/artikel/5443109/veel-meer-cocainemokkel-dan-gedacht-haven-vlissingen>

Strategisch Kennis Centrum Georganiseerde Ondernemende Criminaliteit [SKC]. (2023). *Crimineel Klimaatrapport trans-Atlantische Corridor Cocaine*. <https://skc-oc.org/producten/>

The Lancet (2022). 'Opioid overdose crisis: time for a radical rethink'. *The Lancet Public Health, volume 7 issue 3*. [https://www.thelancet.com/journals/lanpub/article/PIIS2468-2667\(22\)00043-3/fulltext](https://www.thelancet.com/journals/lanpub/article/PIIS2468-2667(22)00043-3/fulltext)

TNI (2014, 5 augustus). 'Coca leaf: Myths and Reality'. *Transnational Institute*. <https://www.tni.org/en/publication/coca-leaf-myths-and-reality>

UNODC (2006). 'Colombia cultivation survey'. *Andean Report Part 4, pp. 103-181*. https://www.unodc.org/pdf/andean/Andean_report_Part4.pdf

UNODC & Europol (2021). *The illicit trade of cocaine from Latin America to Europe, from oligopolies to free-for-all? Cocaine Insights 1*. UNODC. <https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/cocaine-insights-1.pdf>

UNODC (2023). *Global report on Cocaine 2023 - Local dynamics, global challenges*. UNODC Research. https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/cocaine/Global_cocaine_report_2023.pdf

UNODC (2024). *World Drug Report. Special points of interest*. UNODC Research. https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/WDR_2024/WDR_2024_SPI.pdf

UNODC (2024). *World Drug Report. Key Findings and conclusions*. UNODC Research. https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/WDR_2024/WDR24_Key_findings_and_conclusions.pdf

Veja (2024, 29 juni). 'O PCC é um dos maiores players da cocaína', diz porta-voz da Europol'. *Veja*. <https://veja.abril.com.br/coluna/maquiavel/o-pcc-e-um-dos-maiores-players-da-cocaina-diz-porta-voz-da-europol>

Vermeulen, Mantgem, Chessa & Jansen (2024). *Georganiseerde drugscriminaliteit in beeld. Fenomeenbeeld drugs 2024*. Politie, Eenheid Landelijke Opsporing en Interventies & Eenheid Landelijke Expertise en Operaties. <https://www.politie.nl/binaries/content/assets/politie/onderwerpen/publicaties/2024/fenomeenbeeld-georganiseerde-drugscriminaliteit-2024.pdf>

Wall Street Journal (2024, 24 juli). 'Inside Shipping's Record Cocaine Bust'. *wsj.com*. <https://www.wsj.com/articles/inside-shippings-record-cocaine-bust-11563960604>

STRATEGISCH KENNISCENTRUM
ONDERMIJNING